

Planeta Lem - najczęściej zadawane pytania

2023-10-13

Planeta Lem będzie pierwszym w Polsce wielofunkcyjnym centrum literackim o profilu edukacyjno-społeczno-wystawienniczym. Docelowo instytucja będzie działać w zlokalizowanym na krakowskim Zabłociu obiekcie przy ul. Na Zjeździe 8, który będzie składał się ze zrewitalizowanego budynku historycznego Składu Solnego z 1787 r., dobudowanej bryły nowego budynku we wschodniej części terenu inwestycji oraz ogrodu.

Proces tworzenia instytucji ma niemal dziesięcioletnią historię. Jego najważniejszym elementem było przeprowadzenie, przez KBF we współpracy z krakowskim oddziałem SARP-u międzynarodowego, dwuetapowego konkursu architektoniczno-urbanistycznego na projekt Centrum Planeta Lem, którego zwycięzcą została ceniona pracownia architektoniczna JEMS Architekci Sp. z o.o

W latach 2016 – 2023 pozyskano wszelkie niezbędne dokumenty dotyczące inwestycji - dokumentację projektową, opinie i ekspertyzy oraz mapę i założenia funkcjonalno-użytkowe. Aktualnie Miasto dysponuje pełną dokumentacją projektową oraz pozwoleniem na budowę. Dotychczasowe koszty inwestycji ponoszone były przez Miasto i osiągnęły prawie 7 mln. zł. W przypadku pozyskania finansowania zewnętrznego, przy jednoczesnym wkładzie własnym Miasta i Ministerstwa istnieje możliwość zaproszenia do nowego obiektu Centrum Literatury i Języka Planeta Lem na przełomie 2028/2029 roku.

Wielofunkcyjne wnętrza Planety Lem będą dogodnym miejscem organizacji festiwali, warsztatów i spotkań literackich, a także całorocznych programów edukacji językowej i literackiej. Obiekt będzie wyposażony w nowoczesną mediatekę wraz z pracownią multimedialną, czytelnią, kawiarnio-księgarnią oraz przestrzeń coworkingową zaplanowaną jako miejsce interakcji i kreatywnej współpracy różnorodnych środowisk literackich. W obszernych przestrzeniach wystawienniczych znajdzie się nawiązująca do twórczości patrona – Stanisława Lema - wystawa stała tworzona przez zespół kreatywny pod kierunkiem Jacka Dukaja i Krzysztofa Noworyty.

Warto wspomnieć o zasługach spadkobierców Stanisława Lema –Tomasza Lema i Wojciecha Zemka, którzy od początku pomysłu tworzenia Centrum Literatury i Języka Planeta Lem byli w zaangażowani w przedsięwzięcie i z niesłabnącą pasją oraz wyrazili zgodę na przekazanie nieodpłatnie nazwiska Patrona Centrum Miastu i nowo powstającej instytucji kultury.

Podpisany 11 października 2023 roku list intencyjny pomiędzy Gminą Miejską Kraków a Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego da podstawy do podjęcia działań formalnych umożliwiających utworzenie przez miasto samorządowej instytucji kultury, do której współprowadzenia przystąpi Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Instytucja powstanie poprzez wyodrębnienie części zadań literackich ze statutowego zakresu KBF - dotychczasowego operatora programu Kraków Miasto Literatury. Wyodrębniona, nowa instytucja kultury utworzona w oparciu o wyspecjalizowane kadry oraz wyposażona w majątek rzeczowy i wartości niematerialne i prawne, będzie wzmacniać specjalizację sektora literackiego, przeprowadzać kolejne etapy inwestycji i da możliwość pozyskania funduszy unijnych, np. z programu FENiKS na lata 2021-2027.

Najczęściej zadawane pytania:

- [Dlaczego powstaje Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?](#)
- [Gdzie powstanie Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?](#)
- [Dlaczego podpisany został list intencyjny?](#)
- [Na jakim etapie jest inwestycja?](#)
- [Dlaczego wybrany został ten projekt architektoniczny?](#)
- [Skąd taka forma budynku?](#)
- [Dlaczego literackim patronem projektu jest Stanisław Lem?](#)
- [Jaki będzie program i jakie funkcje będzie pełnił obiekt?](#)
- [Kto będzie operatorem? / odpowiedź UMK](#)
- [Dlaczego Centrum ma być wydzielone z KBF?](#)
- [Dlaczego Centrum ma być współprowadzone przez MKIDN?](#)
- [Jakie będą zadania Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?](#)

Dlaczego powstaje Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?

Powstanie Centrum Literatury i Języka Planeta Lem to wypełnienie najważniejszego zobowiązania Krakowa zawartego w aplikacji o nadanie miastu tytułu Miasta Kreatywnego UNESCO w dziedzinie literatury. Jednym z efektów uzyskanego tytułu jest program wypracowany wspólnie ze środowiskiem literackim Krakowa. O powstanie w Krakowie instytucji skupiającej najważniejsze aktywności literackie miasta zabiegają od lat środowiska literackie Krakowa, w tym pisarze, środowiska wydawnicze, członkowie Rady Honorowej Krakowa Miasta Literatury UNESCO, przedstawiciele Rady Języka Polskiego i koalicja polskich językoznawców reprezentowana przez Fundację na rzecz Muzeum Języka Polskiego. Model funkcjonowania instytucji nawiązuje do podobnych inicjatyw w sieci Miast Literatury UNESCO z całego świata.

Powstanie instytucji kultury jest odpowiedzią na potrzeby miasta i wyzwania współczesności, a także wpisuje się w politykę kulturalną państwa. Idea Centrum Literatury i Języka jest zakorzeniona w kulturowym dziedzictwie Polski, nie tylko literackim, ale także językowym – będzie opowiadać o języku i jego przemianach jako o podstawowym narzędziu narodowej tożsamości.

Planeta Lem ma szansę stać się symbolem nowoczesnego miasta oraz społeczeństwa i ważnym punktem na mapie Krakowa dla turystyki edukacyjnej i kulturowej. W historycznym Składzie Solnym ma powstać centrum literackie o międzynarodowym znaczeniu i miejsce budowania wizerunku Polski i Krakowa – miasta „literatury UNESCO” – w oparciu o jedną z najsilniejszych marek polskiej kultury, jaką jest Stanisław Lem.

Gdzie powstanie Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?

Planeta Lem będzie pierwszym w Polsce wielofunkcyjnym centrum literackim o profilu edukacyjno-społeczno-wystawienniczym. Docelowo instytucja będzie działać w zlokalizowanym na krakowskim Zabłociu obiekcie przy ul. Na Zjeździe 8, który będzie składał się ze zrewitalizowanego budynku historycznego Składu Solnego z 1787 r., dobudowanej bryły nowego budynku we wschodniej części terenu inwestycji oraz ogrodu. Obecnie budynek znajduje się w zarządzie KBF, a użytkują go między innymi środowiska twórcze i artystyczne, dla których miasto przewiduje relokację i znalezienie nowych miejsc.

Zlokalizowany nieopodal bulwarów wiślanych obiekt będzie łączyć potencjał społeczny trzech dzielnic: Zabłocia, Podgórza i Kazimierza, a ze względu na bliskość stacji kolejowej Zabłocie – będzie skomunikowany z całym miastem i regionem. Jego architektura powstała w harmonii z otoczeniem i bogatym w dziedzictwo kontekstem miejsca. Leży w bliskości placu Bohaterów Getta i wyrazistej bryły Ośrodka Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora CRICOTECA. Znajduje się też blisko Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK oraz muzealnych oddziałów: Fabryka Emalia Oskara Schindlera i Apteka pod Orłem. Niedawno uruchomiona kładka rowerowa łączy obiekt dawnego Składu Solnego z tętniącym życiem artystycznym Kazimierzem.

Dlaczego podpisany został list intencyjny?

Podpisany list intencyjny daje podstawy do podjęcia działań formalnych umożliwiających utworzenie przez Miasto samorządowej instytucji kultury, do której współprowadzenia przystąpi Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Instytucja powstanie poprzez wyodrębnienie części zadań literackich ze statutowego zakresu dotychczasowego operatora programu Kraków Miasto Literatury UNESCO – KBF. Kadre nowej instytucji stanowić będzie część zespołu KBF kontynuująca i rozwijająca testowane wcześniej formaty wydarzeń literackich oraz zajmująca się procesem inwestycyjnym i pozyskiwaniem funduszy. W rozwoju instytucji, w tym powstaniu nowych wystaw stałych, wsparcia będzie udzielał zespół zewnętrznych projektantów. Wyodrębniona, nowa instytucja kultury będzie wzmacniać specjalizację tego obszaru kreatywnego, sprawne przeprowadzenie kolejnych etapów inwestycji i zwiększać możliwości pozyskania funduszy unijnych z programów Funduszy Europejskich na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027.

Na jakim etapie jest inwestycja?

Proces tworzenia instytucji ma niemal dziesięcioletnią historię. Jego najważniejszym elementem było przeprowadzenie przez KBF we współpracy z krakowskim oddziałem SARP międzynarodowego, dwuetapowego i realizacyjnego konkursu architektoniczno-urbanistycznego na projekt Centrum Literatury i Języka Planeta Lem, którego zwycięzcą została ceniona pracownia architektoniczna JEMS Architekci Sp. z o.o.. Firma w przeszłości zrealizowała między innymi Halę Koszyki w Warszawie czy Bibliotekę Raczyńskich w Poznaniu.

W czerwcu 2020 roku została podpisana umowa z laureatem konkursu, Pracownią Projektową JEMS Architekci, na realizację kompleksowej dokumentacji architektoniczno-budowlanej, wraz z projektem wykonawczym, STWiORB, kosztorysami inwestorskimi. Pozyskano wszelkie wymagane do rozpoczęcia budowy decyzje, uzgodnienia oraz pozwolenia, w tym pozwolenie na

budowę.

Reasumując, w latach 2016 – 2023 pozyskano wszelkie niezbędne dokumenty dotyczące planowanej inwestycji (dokumentację projektową, opinie i ekspertyzy oraz opracowano mapę i założenia funkcjonalno-użytkowe). Aktualnie Miasto dysponuje pełną dokumentacją projektową oraz pozwoleniem na budowę. Dotychczasowy koszt poniesiony przez gminę to prawie 7 mln zł. W przypadku _pozyskania finansowania zewnętrznego instytucja mogłaby zaprosić do Planety Lem w Składzie Solnym na przełomie 2028/2029 roku.

Dlaczego wybrany został ten projekt architektoniczny?

Komisja konkursowa doceniła projekt „Za stworzenie elastycznej struktury przestrzennej, która może przyjąć różne wymagania użytkowników, za propozycje wież tworzących wyrazisty znak w przestrzeni, za propozycje kodu adekwatnego do twórczości Stanisława Lema, za powiązanie geometrii projektowanego budynku z istniejącym Składem Solnym, za umiejętne rozwiązanie ograniczeń miejsca i wymagań miejscowego planu, zagospodarowania przestrzennego, oraz za rozwiązania techniczne i architektoniczne uwzględniające wymagania oszczędności energii”.

Pracownię JEMS Architekci założyli w roku 1988 w Warszawie architekci Olgierd Jagiełło, Maciej Miłobędzki, Jerzy Szczepanik-Dzikowski oraz ekonomista Wojciech Zych pełniący od początku funkcje prezesa zarządu. Obecnie trzon pracowni tworzy ośmiu wspólników i partnerów, a cały zespół liczy ponad siedemdziesiąt osób. JEMS Architekci należą do najczęściej nagradzanych pracowni w Polsce, są między innymi laureatami Honorowej Nagrody SARP 2002 (Olgierd Jagiełło, Maciej Miłobędzki, Marcin Sadowski i Jerzy Szczepanik-Dzikowski), otrzymali osiem nominacji do Nagrody Unii Europejskiej im. Miesa van der Rohe, trzy nagrody „Zycie w Architekturze”, Nagrodę Roku SARP 2016, Gran Prix SARP 2021. Wśród ich najważniejszych projektów i realizacji znalazły się: siedziba firmy Agora (2002), skwer Herberta Hoovera (2008), zespół budynków wielorodzinnych, 19. Dzielnica (2012), Hala Koszyki (2016) czy kompleks biurowy P4 (2018) w Warszawie, a także rozbudowa Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu (2013), Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach (2015), Ambasada Polska w Berlinie (2023).

Nie ma natomiast o architekturze zielonej, rozwiązaniach energooszczędnych i rekuperacji ciepła, w oparciu _o najwyższe standardy i rozwój wiedzy w tym zakresie, w duchu zrównoważonego rozwoju.

Skąd taka forma budynku?

Forma budynku jest wynikiem konsekwentnego stosowania określonych reguł, a nie odgórnie wymyślonej stylistyki, dzięki czemu jest ona uniwersalna. Projektowaniu towarzyszyło przekonanie, że struktura tego typu budynku powinna być możliwie podatna na zmiany w funkcji i sposobie użytkowania. Przestrzeń składająca się z „roju” identycznych w rzucie, ale zmiennych w przekroju, modułów (zaczepniętych z istniejącej bryły Składu Solnego), umożliwia dowolną aranżację wnętrza, a zamykanie niektórych części wystawy nie powoduje utraty jej charakteru. Zwielokrotnione we wszystkich kierunkach komórki tworzą wrażenie nieskończoności i odrealnienia. Dzięki powtarzalnej strukturze, wymknięcie lub dołożenie do przestrzeni kilku modułów nie powoduje zmiany charakteru całości założenia. Nowy budynek nie epatuje

nowoczesną technologią, ale w zrównoważony sposób wykorzystuje prawa fizyki. Masywne ściany kumulują ciepło, a liczne podcienia zapobiegają jego przegrzaniu. Dostęp do światła dziennego i podwyższone świetliki z otwieranymi elementami umożliwiającymi odpływ ciepłego powietrza, które wspomaga naturalna wentylacja, zapewniają użytkownikom Planety Lem komfortowe warunki zwiedzania obiektu.

Bryła Centrum została wzbogacona o wieże-peryskopy korespondujące z architekturą Krakowa. Zgodnie z intencją projektantów wystające elementy służą do komunikowania się Planety Lem z miastem i na odwrót. Kompozycja wież zapewnia ich dobrą widoczność spod Cricoteki, z placu Bohaterów Getta, znad Wisły i ze stacji kolejowej Kraków Zabłocie, dając z samego obiektu dobry widok na Cricotekę, Wisłę i kopiec Kraka.

Nowy budynek nie epatuje nowoczesną technologią, ale w zrównoważony sposób wykorzystuje prawa fizyki. Masywne ściany kumulują ciepło, a liczne podcienia zapobiegają jego przegrzaniu. Dostęp do światła dziennego i podwyższone świetliki z otwieranymi elementami umożliwiającymi odpływ ciepłego powietrza, które wspomaga naturalna wentylacja, zapewniają użytkownikom Planety Lem komfortowe warunki zwiedzania obiektu.

Dlaczego literackim patronem projektu jest Stanisław Lem?

Stanisław Lem był jednym z najwybitniejszych pisarzy polskich XX wieku. Jego twórczość łączy pokolenia i cieszy się stałym zainteresowaniem czytelników. Lem jest też jedną z najsilniejszych marek polskiej kultury za granicą. Jego nazwisko rozpoznawalne jest na każdym kontynencie. Ma na koncie 35 mln sprzedanych książek przetłumaczonych na 45 języków. Był nominowany do literackiej nagrody Nobla. Znane są też filmowe adaptacje jego dzieł w reżyserii Stevena Soderbergha czy Andrieja Tarkowskiego.

Stanisław Lem jak mało która postać doskonale łączył (i łączy nadal!) świat kultury ze światem nowych technologii. W jego dziełach możemy odkryć wiele punktów stykowych z naszą rzeczywistością, która w ostatnich latach doznała przyspieszenia nieznanego wcześniej w historii ludzkości, adaptując kolejne rozwiązania rodem z literatury science-fiction. Pisarz stawiał pytanie o miejsce człowieka w rozwoju nowych technologii. Wiele z jego technologicznych intuicji i literackich wynalazków, takich jak: sztuczna inteligencja, wirtualna rzeczywistość, druk 3D, Internet, tablety, audiobooki to dziś część naszej rzeczywistości. Obawy pisarza związane z rozwojem cywilizacyjnym, na przykład dotyczące katastrofy klimatycznej, przeludnienia czy problemów z odróżnieniem prawdy od fikcji, są dzisiaj jednymi z głównych tematów w debacie publicznej.

Planeta Lem będzie nawiązywać do tematów podejmowanych w twórczości patrona i jego literackich spadkobierców, a jednocześnie zajmować się działaniami na rzecz zwiększenia kompetencji cyfrowych społeczeństwa.

Jaki będzie program i jakie funkcje będzie pełnił obiekt?

Funkcje programowe

Centrum Literatury i Języka Planeta Lem będzie ośrodkiem działań i programów o charakterze

literackim, językowym i kreatywnym, związanym z twórczością literacką, wydawniczą i innymi mediami, w jakich uobecnia się dziś literatura (komunikacja, technologie cyfrowe i rozmaite formy wykorzystania języka).

Od lat funkcjonujący w strukturach KBF zespół programowy Kraków Miasto Literatury UNESCO testuje i rozwija formaty i wydarzenia, które przygotowują publiczność literacką do przyszłych funkcji tego miejsca. Takie wydarzenia i programy realizowane są we współpracy z licznymi partnerami zewnętrznymi w tym m.in. z wydawcami, tłumaczami, rynkiem filmowym, gamingowym, instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

W obszernych przestrzeniach wystawienniczych znajdzie się nawiązująca do twórczości patrona wystawa stała tworzona przez zespół kreatywny pod kierunkiem Jacka Dukaja i Krzysztofa Noworyty, a także ekspozycje poświęcone najważniejszemu zjawiskom literackiego Krakowa.

Centrum literackie w Składzie Solnym będzie jednocześnie pierwszym w kraju miejscem poświęconym nowoczesnej refleksji lingwistycznej, rozwojowi translacji, komunikacji i technologii komunikacyjnych. Realizację Centrum zgodnie poparły Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN oraz wszystkie liczące się środowiska językoznawcze w Polsce. W częściach otwartych Planety Lem znajdzie się wystawa poświęcona fenomenowi języka (ze szczególnym uwzględnieniem polszczyzny i jej odmian i dialektów), a w programie placówki istotne miejsce zajmie edukacja językowa, laboratoria tłumaczy i cykl wydarzeń specjalistycznych i popularyzujących wiedzę o języku.

Wielofunkcyjne wnętrza Planety Lem będą dogodnym miejscem organizacji festiwali, warsztatów i spotkań literackich, całorocznych programów edukacji językowej i literackiej. Dodatkowo obiekt będzie wyposażony w nowoczesną mediatekę wraz z pracownią multimedialną, laboratoriami książki cyfrowej i mówionej, czytelną, kawiarnio-księgarnią oraz przestrzeń coworkingową zaplanowaną jako miejsce interakcji i kreatywnej współpracy różnorodnych środowisk literackich.

Funkcje społeczne

Budynek pozbawiony ogrodzenia i barier przestrzennych będzie w pełni dostępny dla osób z szczególnymi potrzebami. Planeta Lem ma być też miejscem integracji społecznej mieszkańców Krakowa. Przestronna mediateka i jej funkcjonowanie wypracowane zostaną z Biblioteką Kraków. Dostęp do codziennej prasy i katalogu podręcznego będzie istotną przestrzenią włączającą osoby starsze i młodzież pobliskich szkół.

Planeta Lem wraz z przyległym ogrodem stanie się zieloną enklawą wypoczynku i rekreacji w silnie zurbanizowanej, przemysłowej dzielnicy Zabłocie. Budynek i jego funkcje zaprojektowane zostały z uwzględnieniem wszystkich dostępnych współcześnie rozwiązań ekologicznych i energooszczędnych.

Główna wystawa ma mieć biletowany charakter, co będzie stanowić istotną część modelu finansowania przyszłego _ miejsca. Pozostałe elementy programu i usługi dla społeczności mają być w większości nieodpłatne.

Kto będzie operatorem Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?

Operatorem obiektu będzie nowa instytucja kultury - Centrum Literatury i Języka Planeta Lem, która będzie miała tam siedzibę i będzie zarządzała obiektem. Miasto planuje powierzenie zarządu nad nową instytucją kultury Krakowskiemu Biuru Festiwalowemu (zamiast powoływania dyrektora), zgodnie z art. 15 a ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Dlaczego Centrum Literatury i Języka Planeta Lem ma być wydzielone z KBF?

W Krakowskim Biurze Festiwalowym od momentu nadania Krakowowi statusu Miasta Literatury UNESCO (2013) funkcjonuje zespół merytoryczny, który we współpracy z Wydziałem Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracował przyjętą uchwałą Rady Miasta Krakowa nr XXXVII/632/16 z dnia 17 lutego 2016 roku „Program Kraków – Miasto Literatury UNESCO”. Jednym z projektów przewidzianych do realizacji w tym programie jest utworzenie w Krakowie „Narodowego Centrum Literatury i Języka w Składzie Solnym”. Zespół podjął działania związane z przygotowaniem procesu inwestycyjnego w budynku dawnego Składu Solnego na Zabłociu, którego efektem jest pełna dokumentacja projektowa wraz aktualnym pozwoleniem na budowę. Pracownicy zespołu KBF posiadają doświadczenie, wiedzę, kompetencje merytoryczne i będą stanowić trzon centrum. Nowa instytucja powstanie na zasadach przewidzianych w art. 20 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Dlaczego centrum ma być współprowadzone przez MKiDN?

Jesteśmy przekonani, że tylko instytucja kultury współprowadzona przez miasto i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego zagwarantuje realizację najważniejszego zadania Centrum Literatury i Języka Planeta Lem, jakim jest zachowanie i rozwój polskiego, literackiego i językowego dziedzictwa kulturowego. Współprowadzenie z MKiDN to również oddziaływanie patrona centrum na szeroko rozumiane pole sektora kreatywnego, szczególnie w obszarach produkcji filmowej i audiowizualnej, gamingu czy projektowania. Współprowadzenie daje także liczne korzyści ekonomiczne m. in. współdzielenie kosztów działalności programowej i kosztów stałych powstałej instytucji, a także szereg możliwości i preferencji w przypadku pozyskiwania środków unijnych w określonych programach strategicznych. Oddziaływanie dziedzictwa Stanisława Lema jest ponadlokalne i wiąże się z najważniejszymi tematami rozwojowymi polityki kulturalnej państwa i Unii Europejskiej.

Jakie będą zadania Centrum Literatury i Języka Planeta Lem?

Centrum Literatury i Języka Planeta Lem będzie miejską instytucją kultury współprowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki takiemu modelowi współpracy miasto i ministerstwo będzie dzielić się kosztami funkcjonowania centrum i realizować zadania, które będą zawarte w przyszłym statucie instytucji. A głównymi zadaniami będą:

- podejmowanie działań służących promocji języka polskiego i literatury, w szczególności prowadzenie działalności edukacyjnej
- wypełnianie misji powierzonej Krakowowi jako Miastu Literatury UNESCO

**Magiczny
Kraków**

- promocja twórczości Stanisława Lema - patrona centrum
- prowadzenie działalności wydawniczej, wystawienniczej i badawczej